

נציבות תלונות הציבור על שופטים

לשכת הנציב אשר קולה
ס. נשיא, שופט מחוזי (בדימוס)

ב' באב תשפ"ו

16 ביולי, 2026

מספרנו: 279/26, 296/26, 303/26 / בית הדין הרבני הגדול, ירושלים

אישי-סודי-למכותב בלבד

המתלוננים: התנועה למען איכות השלטון בישראל
המרכז הרפורמי לדת ומדינה

הנילון: כב' הרב דוד יוסף, נשיא בית הדין הרבני
בבית הדין הרבני הגדול בירושלים

בעניין: תלונות שהתקבלו בלשכתנו בתאריכים: 6.4.26 ו- 9.4.26

החלטה

תמצית התלונה

1. עניינה של החלטה זו בשלוש תלונות שונות שהוגשו על ידי התנועה למען איכות השלטון בישראל והמרכז הרפורמי לדת ומדינה (להלן בהתאמה "התנועה לאיכות השלטון" ו"המרכז הרפורמי") כנגד הרב הראשי לישראל ונשיא בית הדין הרבני הגדול, כב' הרב דוד יוסף (להלן: "הרב יוסף" או "נשיא בית הדין הרבני הגדול"), שעניינה התבטאויות שנאמרו על ידו כנגד שופטי בית המשפט העליון ומוסדות המדינה.

2. התלונות נסובו על שני נושאים עיקריים: התבטאויות הרב יוסף כנגד שופטי בג"ץ שנתנו החלטות בשבת במסגרת בג"ץ 78622-03-06 (להלן: "הנושא הראשון"), והתבטאויות הרב יוסף כנגד שופטי בג"ץ שחייבו את הרבנות לאפשר לנשים לגשת למבחני הרבנות במסגרת בג"ץ 2688/19 (להלן: "הנושא השני").

3. אשר לנושא הראשון (המשותף לשני המתלוננים), צוין כי ב-4.4.26, במהלך שיעורו השבועי, מתח הרב יוסף ביקורת חריפה על החלטות בג"ץ שניתנו בשבת בעניין הגבלות על הפגנות בזמן מלחמה. נטען, כי הרב יוסף כינה את השופטים "רומסים את התורה הקדושה", "מתנהגים בהפקרות בכל מה שקשור למסורת היהודית", "השופטים החצופים האלה", "בג"ץ אויב היהדות, ואנחנו נלחם בכל כוחנו נגד בג"ץ". עוד נטען כי הרב יוסף האשים אותם ב"רמיסת החוק" ו"בחילול שבת", בכך שדנו והכריעו במהלך יום השבת. הוא אף הצהיר כי "אין היום יהודי דתי אחד שנותן אמון בחבורה החצופה הזאת".

כחלק מהשירות שניתן לך במשרד המשפטים אנו מזמינים אותך להיכנס לאתר כל זכות בכתובת: kolzchut.org.il/justice

כי יש לך את הזכות לדעת מהן הזכויות שלך!

ירושלים: נחום חפצדי 5, בית עופר, גבעת שאול 9548401 טל' 073-3927425 פקס' 02-6467973

דואר אלקטרוני: Shoftim@justice.gov.il

אינטרנט: <http://Shoftim.justice.gov.il>

4. כמו כן, צוינו התבטאויות מיום 5.4.26, בהן חזר נשיא בית הדין הרבני על ביקורתו כלפי בג"ץ, והדגיש כי רב הכותל פנה לפיקוד העורף ולא לבג"ץ, משום ש"בג"ץ מבינים בהפקרות, בחופש ההפגנה", בעוד פיקוד העורף מבין ב"פיקוח נפש".

5. המתלוננים הפנו לשתי כתבות בהן ניתן לראות סרטונים עם דברי הרב יוסף כאמור, וטענו כי התבטאויות אלו, מפרות את כללים 2, 3 (ב), 7, 18, 23 (ב) לכללי האתיקה לדיינים, התשס"ח - 2008 (להלן: "כללי האתיקה" או "הכללים") ואת חוק הדיינים, תשט"ו - 1955 (להלן: "חוק הדיינים"). לטענתם, התנהלות זו פוגעת במעמד בית הדין הרבני ובית המשפט האזרחי, מערערת את אמון הציבור ויוצרת פילוג חברתי, וכי יש להסיק מכך מסקנות משמעותיות, לרבות המלצה על סיום כהונתו של נשיא בית הדין הרבני הגדול, בדומה לתקדים בעניינו של נשיא בית הדין הרבני הגדול לשעבר.

6. אשר לנושא השני, בתלונה שהגיש המרכז הרפורמי (להלן גם "המתלונן") המשתרעת על פני 31 עמודים, נטען כי ביום 21.3.26, התייחס הרב יוסף לפסיקת בג"ץ בעניין מבחני ההסמכה לנשים והשתלח בשופטי בית המשפט העליון "באופן בוטה ומבזה", תוך שהוא מאשים אותם כי הם נגד "כל דבר שבקדושה" וכי בפסיקותיהם הם מוטים נגד יהודים אורתודוכסים, אותם הם שונאים, תוך הדגשה כי הדברים נכונים גם ביחס לשופטים "שקוראים לעצמם דתיים". עוד נטען כי הוא גם קרא לציבור "לעשות מחאה גדולה כנגדם..." והבהיר כי "אי אפשר לשתוק על זה שהם מנסים לחלץ את המדינה ובכל דבר שאנו פוסקים הלכה הם פוסקים כנגדנו. אנחנו עוד נעשה מחאה גדולה, יש לו גם את זה ויש לנו גם את הכותל – אנחנו לא נשתוק!". זאת ועוד, הרב יוסף הצהיר, כי "מי שלא ראוי לפי השקפתנו על פי ההלכה לקבל תעודה לא יקבל. היה לא תהיה. אין מה לדאוג".

7. התלונה הפנתה לקישור לכתבה שפורסמה, בה מופיע חלק מסרטון של הרב בשיעורו השבועי.

8. נטען כי גם התבטאויות אלו, המצטרפות לשורה ארוכה של התבטאויות דומות בעבר (משנת 2016 ואילך, עת כיהן כרב שכונת הר נוף) נגד בג"ץ, רפורמים ונשות הכותל, וכן התבטאויות פוליטיות שונות, בגינן הוגשה בעבר עתירה כנגדו לבג"ץ (3775/20), מפרות את הוראות חוק הדיינים ואת כללי האתיקה. לדברי המתלונן, התנהלות זו פוגעת במעמד בית המשפט, מערערת את אמון הציבור ויוצרת פילוג חברתי. המתלונן הדגיש, כי העובדה שהרב

יוסף אינו דיין מן השורה אלא הרב הראשי לישראל מטילה עליו משנה חומרה לברור את מילותיו בקפידה, שכן מתוקף תפקידו הוא אדם בעל השפעה לא מבוטלת אשר רבים מאזינים למוצא פיו.

9. לדברי המתלונן, לא ניתן להיכנות מסעיף 9(ד) לכללי האתיקה לדיינים, הקובע כי "איסורים שעל פי כללים אלו לא יחולו על פעילות או מעשים של דיין שהוא רב ראשי לישראל או רב עיר הנובעים מכהונתו כרב ראשי...". לטענתו, משקלם הנורמטיבי של כללי האתיקה אינו יכול לגבור על הוראת החוק המפורשת הקבועה בסעיף 21 לחוק הדיינים. לכן, יש לפרש את סעיף 9(ד) באופן שאינו מרוקן מתוכן את הדין המשמעותי. כמו כן, פרשנות תכליתית וסבירה של סעיף 9(ד) מובילה למסקנה שהתבטאויות פוגעניות, מבזות ומעוררות מדנים כלפי בית המשפט העליון, שופטיו ופסיקותיהם, ובנוסף הצהרות בדבר כוונה לסכל פסיקת בג"ץ – אינן יכולות להתפרש כ"נובעות מכהונתו כרב ראשי".

10. המתלונן מציין כי הנציב דחה בעבר טענה דומה לגבי אי תחולת כללי האתיקה על הרב יצחק יוסף (אחיו של הרב דוד יוסף), ששימש אף הוא כראשון לציון. הנציב קבע כי גם כאשר דיין נושא בתפקיד נוסף (כמו רב ראשי או רב עיר), אין הדבר פוטר אותו מהחובות החלות על כל דיין ושופט בישראל, ועליו להקפיד על התנהלות ראויה והולמת גם בתפקידו הנוסף (מספרנו: 445/20). במיוחד הדבר נכון לדיין בבית הדין הרבני הגדול המשמש גם כראשון לציון והרב הראשי לישראל, שאנשים רבים נושאים פניהם לדבריו.

11. לפיכך, דרש המתלונן להסיק מסקנות משמעותיות כנגד הרב יוסף, לרבות המלצה על סיום כהונתו כנשיא בית הדין הרבני הגדול, בדומה לתקדים בעניינו של נשיא בית הדין הרבני הגדול לשעבר, הרב יצחק יוסף, אשר בהחלטות קודמות של הנציב הקודם (16/20, 445/20) הומלץ על נקיטת צעדים נגדו.

תגובת נשיא בית הדין הרבני

12. עו"ד איתי גדסי, ראש לשכתו של הרב דוד יוסף (להלן "ראש הלשכה") השיב בשמו של נשיא ביה"ד הרבני והדגיש את מעמדו הכפול: רב ראשי לישראל - תפקיד ממלכתי שמטרתו, בין היתר, "לקרב את הציבור לערכי תורה ומצוות", וכן לשמש כ"סמכות ההלכתית העליונה במדינה" ונשיא בית הדין הרבני הגדול - המכהן בתפקיד שיפוטי של דיין, הכפוף לכללי האתיקה לדיינים ולמגבלות בחופש הביטוי הכרוכות בתפקידו כנושא משרה ציבורית. לדבריו, בתוקף תפקידו כראש הממסד הדתי, עומדת לרב הזכות והחובה להביע את עמדתו ההלכתית והערכית בעניינים הנוגעים לתחום סמכותו, גם אם הם שנויים במחלוקת.

מאחר שתפקיד הרב הראשי לא הוגדר ישירות בחוק, לגישתו, לצורך העניין, יש לגזור את תפקידי הרב הראשי, מהגדרות תפקידיה של מועצת הרבנות הראשית, המנויים בסעיף 2 לחוק הרבנות הראשית לישראל, תש"ם – 1980 (להלן: "חוק הרבנות הראשית").

13. לדבריו, נשיא בית הדין הרבני הגדול, כמי שעומד בראש מערכת במסד הדתי במדינת ישראל, מתוקף תפקידו כרב הראשי לישראל, רשאי להביע את עמדתו גם בנושא השנוי במחלוקת ציבורית, ככל שמדובר בעניין הנוגע למעמדה של המערכת עליה הוא מופקד, וכי ההתייחסות האמורה היא לגיטימית ואף מתבקשת. זאת בדומה לעמדת הנציבות שהובעה בעבר לגבי התבטאויות של נשיאת בית המשפט העליון לשעבר, אשר נחשבו ללגיטימיות בהיותן קשורות למעמד הרשות השופטת, ואשר נועדו להגן על המערכת מפני פגיעה במעמדה כרשות עצמאית ובלתי תלויה. ומוסיף ראש הלשכה: "על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בעניינים המהווים קונצנזוס נורמטיבי ואינם נתונים במחלוקת ציבורית, על כך שרשויות המדינה על מרכיביה השונים צריכים להימנע מלעבוד בשבת. מלבד במקרים של פיקוח נפש".

14. לעניין זה ביקש ראש הלשכה להיבנות מהחלטתי בתלונה שהוגשה לנציבות על שופטי בג"ץ שנתנו החלטות בשבת, אשר מצאה את התלונה בעניין התנהלותם באותו מקרה, מוצדקת (מספרנו: 277/26 ואח'). ראש הלשכה ביקש להדגיש כי ראש המערכת רשאי ואף צריך להביע את עמדתו בעניינים אלה, עליהם הוא מופקד, נוכח היותו עומד בראש המערכת הדתית במדינה, וכי הדברים נאמרו מתוך כאב עמוק, ואין בכך משום הפרה של הכללים.

15. לגבי הביטויים "הפקרות" ו"חצופים", "רומסים את הדת, אין להם שום רגישות כלפי אנשים דתיים", הוסבר בתגובה, כי אלו שימשו בהקשרם ההלכתי הספציפי. לדבריו, חשוב להבהיר ולתת את הדעת על הפער שקיים בין המשמעויות שמצמידים המלינים לביטויים אלה, לעולם המושגים ההלכתי, שבו חי ומשמש הרב כאיש תורה והלכה, ולעולם הספרות ההלכתית עליה גדל הרב. בדרך זו יש לפרש אל נכון את אמירותיו, המתייחסות לחוסר אחריות או עזות מצח כנגד ההלכה והכללים, ובפרט בהקשר לחילול שבת על ידי שופטי בג"ץ, בניגוד לעמדת פיקוד העורף. בתגובה צוין, כי בביטויים אלה, למעשה, "הרב הראשי הביע את תחושתו וחששו הרב ואף את ביקורתו, כי שופטי בג"ץ, בכל מה שנוגע ליהדות ושנוגע לתורה הקדושה שלנו, הם חד צדדיים, וכי ישנה תחושה קשה של יהדות מול בג"ץ שחשוב ונדרש להימנע מכך, ואין באמירה שכזו של הרב הראשי כל עבירה על כללי האתיקה".

16. אשר לאמירתו של הרב "שאין היום יהודי דתי אחד שנותן אמון בשופטי בג"ץ", צוין שאמירה קשה וכואבת זו, היא מטאפורית, הבאה להביע את הפגיעה הרבה שגורמים לדעתו

שופטי בג"ץ באמון הציבור בהם, עקב פסיקות הפוגעות בציבור דתי רחב, כפי שהוער בהחלטת הנציבות בעניין זה, כי "התנהלות ההרכב, כפי שפורטה לעיל, מהווה פגיעה בדרך ניהול המשפט הראויה ובאמון הציבור במערכת המשפט".

17. אשר להתבטאויותיו בנוגע לבחינות ההסמכה לרבנות, הובהר כי דבריו כווננו בעיקר לרבנים שקראו לאברכים שלא לגשת לבחינות עקב פסיקת בג"ץ, ולא היוו התרסה ישירה נגד פסיקת בג"ץ. הרב יוסף עודד את האברכים לגשת לבחינות, תוך הדגשה כי רק מי שראוי הלכתית יקבל תעודה, וכי פסיקה הכופה מתן סמיכה לרבנות כנגד ההלכה, לא תתממש. בנוסף הביע הרב את דאגתו מכך שלהתרשמותו, שופטי בג"ץ בפסיקות רבות שלהם פוסקים נגד תפיסתה של "האורתודוקסיה היהודית", וישנה תחושה שהם כמעט תמיד נוטים נגדה. בתגובה הובהר, כי "זו עמדתו, ומתוקף תפקידו עליו להביע עמדתו בעניינים אלה".

18. כן צוין בתגובה כי "לנוכח המשמעויות הלא נכונות שעשויים לתת לאמירות שכאלה, נשיא בית הדין ציין בכמה הזדמנויות בתקופה האחרונה, כי לנוכח המחלוקות הקשות והנוקבות הקיימות בימים אלה בעם השוכן בציון, ובמיוחד לאור העובדה כי אנו בפתחה של תקופת בחירות שעשויה להיות סוערת וחלילה מלאת עימותים, על כולנו להקפיד על שיח ציבורי ענייני ומכבד. לצד הצורך בהבעת העמדות והדעות בעניינים השונים בעם, אף באלה המצויים במחלוקת, יש להקפיד על כך שהשיח הציבורי יהיה ענייני ומכבד, לא מתלהם ולא פוגעני...."

19. לסיכום הוטעם בתגובה כי בהבנה מלאה של ההקשר ובהתחשב במעמדו הכפול, התבטאויותיו של נשיא בית הדין הגדול אינן מפרות את כללי האתיקה לדיינים או את חוק הדיינים. התלונות תוארו כ"קנטרניות וחסרות בסיס", שהוגשו בחוסר תום לב וממניעים זרים. נשיא בית הדין הרבני הדגיש את חובתו ההלכתית, המוסרית והממלכתית להמשיך ולהביע את "דעת תורה" ולהתריע על הצורך לשמור על קדושת ישראל, ובעניין זה הבהיר "כי דווקא הבעת עמדת תורתנו הקדושה. באופן מכבד שרוח הבריות נוחה הימנו וכדברים הנשמעים שמצווה לאומרם, ועם זאת באופן חד ונהיר, לרבות השמעת קול מחאה נחרץ וברור במקומות שבהם הדבר נדרש והכרחי להגנת קודשי ישראל - אינה רק זכות המוקנית לו, אלא היא ליבת חובתו ושליחותו הציבורית כרועה רוחני וכסמכות ההלכתית - ממלכתית העליונה, ובדרך בהירה, משלבת ומקרבת זו הוא נחוש להמשיך ולפעול בסייעתא דשמיא גם להבא".

מסקנות והחלטה

20. כמפורט לעיל, לפנינו שתי תלונות שלכאורה מכנה משותף אחד להם והוא התבטאויות שונות של נשיא בית הדין הגדול כנגד שופטי בג"ץ וממילא גם אמירות בנושאים השנויים

במחלוקת ציבורית חריפה. אולם ולמרות מה שנדמה בשלב ראשון כמכנה משותף אחד, הבדל של ממש יש בין נושאים הקשורים לליבת תפקידו של רב ראשי בישראל לבין אמירות שאינן קשורות בהכרח לתפקידו הישיר של הרב הראשי. או במילים אחרות, יש להבדיל בין שני הכובעים אותם נושא הרב הראשי, תפקידו כדיין ותפקידו כרב ראשי. אבחנה זו אינה קלה ואולם הכרחית וזאת נוכח לשונו הברורה של סעיף 9(א) לכללי האתיקה לדיינים:

"איסורים שעל פי כללים אלו לא יחולו על פעילות או מעשים של דיין שהוא רב ראשי לישראל או רב עיר, הנובעים מכהונתו כרב ראשי או רב עיר".

21. אקדים ואדגיש כבר עתה כי המרכז הרפורמי היה ער לאבחנה הנדרשת ואולם טען כי סעיף 21 לחוק הדיינים גובר על הוראות שנכתבו בכללי האתיקה. אולם, דומה שאין בסעיף 21 לחוק הדיינים את מה שמבקש המרכז הרפורמי למצוא בו. וזו לשונו של סעיף 21 הנ"ל:

"השר, בהתייעצות עם נשיא בית הדין הרבני הגדול, רשאי להגיש לבית הדין המשמעתי

קובלנה על דיין על יסוד אחד מאלה:

(1) הדיין נהג שלא כהלכה במילוי תפקידו;

(2) הדיין התנהג באופן שאינו הולם את מעמדו של דיין בישראל;

(3) הדיין הורשע על עבירה שבנסיבות העניין יש בה משום קלון;

(4) הוועדה מצאה שהדיין השיג את מינויו שלא כדין.

(5) הדיין הפר כלל מכללי האתיקה לדיינים שנקבעו לפי סעיף 19ב."

22. הנה כי כן סעיף 21 הנ"ל עוסק בסמכות השר להגיש קובלנה נגד דיין ואולם סעיף זה לכאורה אינו חל על הנציב, כשם שתחולתו על פעילותו של הרב הראשי, בתפקידו כרב ראשי, מוטלת בספק, ואבהיר דבריי.

23. חוק הרבנות הראשית לישראל, תש"ם-1980 (להלן: "חוק הרבנות הראשית"), יצר מבנה מוסדי דואלי ומורכב. דברי ההסבר לחוק מדגישים כי מטרתו הייתה להעמיד את המערכת על יסודות התואמים את המציאות, בין היתר על ידי פיצול התפקידים בין נשיא מועצת הרבנות הראשית לבין נשיא בית הדין הרבני הגדול.

24. האם הדין המשמעתי לרבות כללי אתיקה כלשהם חלים על הרב הראשי? כאמור לרב הראשי שני תפקידים, דיין - מכח חוק הדיינים ורב ראשי - מתוקף בחירתו, כקבוע בחוק הרבנות הראשית.

25. ענייני השיפוט המשמעתי חלים על כלל עובדי המדינה מכוחו של חוק שירות המדינה (משמעת) תשכ"ג-1963, ואולם חוק זה אינו חל על רבנים ראשיים. חוק נוסף המסדיר את ענייני המשמעת של רבני ערים הינו החוק לשירותי הדת היהודיים [נוסח משולב], תשל"א – 1971 (להלן "חוק שירותי הדת"), אלא שגם חוק זה אינו חל על רבנים ראשיים לישראל. אין בנמצא גם כללי אתיקה המחייבים את הרבנים הראשיים לישראל.

26. כאמור לרב הראשי לישראל תפקיד כפול. הוא משמש גם כדיין ולעיתים גם כנשיא בית הדין הרבני הגדול ומשכך כמובן חלות עליו הוראות חוק הדיינים וכללי האתיקה לדיינים.

וראה לעניין זה דברים שכתב כב' השופט א' גולדברג בבג"ץ 732/84 ח"כ צבן נ' השר לענייני דתות וכב' הרב עובדיה יוסף, פ"ד מ(4) 141 (להלן: "בג"ץ צבן", שעוד יוזכר להלן):

"אני מסכים לדבריו של חברי השופט ברק, ולא אוסיף עליהם אלא זאת: משנתמנה רב בישראל לדיין על-פי חוק הדיינים, הריהו נושא שני כתרים: כתר הרבנות וכתר הדיינות. מורה הוראה בענייני דת ורועה רוחני - בכתרו האחד, בחינת "והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו" (שמות, יח, טז [א]), ופוסק "בין איש ובין רעהו (שם) - בכתרו האחר. ולא על הגדרת התפקידים באתי לעמוד אלא על הבחנה שבמהות. שעיך כוחה של הרבנות בסמכותה המוסרית ועל מי שבא "לדרוש אלהים", ואילו סמכותם של הדיינים בישיבתם על מדין לא ברצונם של המתדיינים היא תלויה, אלא נכפית היא במסגרת המערכת השיפוטית שקבע לה המחוקק. בתחום זה ממלאים הדיינים את התפקיד של "ושפטו את העם" על שלל דעותיו והשקפותיו".

27. אבהיר, כי בניגוד לדיין "רגיל" אשר נבחר על ידי הוועדה לבחירת דיינים כמוגדר בחוק הדיינים, הרבנים הראשיים אינם נבחרים לדיינים על ידי וועדה זו אלא הם "...יהיו דיינים בתוקף תפקידם" (סעיף 4 לחוק הדיינים), כשבחוק הרבנות הראשית נקבע כי אחד מהם יכהן כנשיא בית הדין הרבני הגדול (סעיף 17 שם).

28. מהמקובץ עולה, שעל רב ראשי לישראל בניגוד לרב עיר, לא חל דין משמעתי כלשהו, כשם שאין כללי אתיקה המחייבים רב ראשי לישראל בתפקידו זה, וזאת במאובחן מתפקידו כדיין.

29. שאלה זו אחרונה, של החלת דין משמעתי על רב ראשי, הועלתה לדיון בבג"ץ 3495/06 הרב לישראל הרב יונה מצגר נ' היועץ המשפטי לממשלה (נבו, 30.7.07). בהליך שם מדובר היה על המלצת היועץ המשפטי דאז על העמדת הרב מצגר לדין משמעתי. בהליך שם הובאה חוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה שכך צוטט הימנה:

".....חוק הרבנות הראשית לישראל, תש"ס-1980 (להלן: חוק הרבנות) אינו קובע הסדר המאפשר העברת רב ראשי מכהונתו. עם זאת, צוין כי בהתאם לסעיף 17 לחוק הרבנות ובהתאם לסעיף 4 לחוק הדיינים, תשט"ו-1955 (להלן: חוק הדיינים או החוק), משמש רב ראשי לישראל בתוקף תפקידו גם כדיין בבית-הדין הרבני הגדול, ובמחצית תקופת כהונתו - גם כנשיא של בית-הדין הרבני הגדול. נוכח כהונתו של הרב הראשי לישראל כדיין, נקבע בדו"ח כי חלות בעניינו הוראותיו של חוק הדיינים. חוק זה מאפשר נקיטה בהליכים כדי להביא לסיום כהונתו של דיין - בין הליך משמעותי לפי סעיף 21 לחוק, ובין הליך מינהלי של העברה מכהונה לפי סעיף 16א לחוק".

30. טרם שאדרש שוב להליך בעניינו של הרב מצגר, אבקש להעיר כי לכאורה השימוש בדין המינהלי של העברת הרב הראשי מכהונתו כדיין לפי סעיף 16א לחוק הדיינים אינו חף מקשיים, שהרי גם אם יינקט הליך מינהלי של העברתו מתפקידו כדיין, עדיין יישאר הוא רב ראשי מכח החוק, ובתוקף תפקידו זה יכהן הוא כדיין ואפילו כנשיא בית הדין הגדול.

31. ער אני כאמור לכך שבהליך שם הוחל על הרב מצגר הדין המשמעותי מכח היותו דיין, אלא שדומני שלא זו דרך המלך להחלת דין משמעותי על רב ראשי, במיוחד כאשר החלת הדין המשמעותי או כללי האתיקה נובעת ממעשים הקשורים לתפקידו כרב ראשי לישראל. דרך המלך היא, ואין זה המקום לעסוק בכך, קביעת דין משמעותי ברור או כללי אתיקה מוסדרים שיחולו גם על רבנים ראשיים לישראל.

32. עוד אציין כי בהליך שם מדובר היה בחשד לעבירות משמעת של הרב הראשי לישראל שלא נבעו כמובן מעצם היותו רב ראשי, ומשכך גם האבחנה שבסעיף 9(ד) לכללי האתיקה לא הייתה רלוונטית באותו מקרה.

33. זאת ועוד גם אם אניח שחוק הדיינים חל על כל פעולותיו, מעשיו ואמירותיו של רב ראשי, עדיין קשה להסיק מכך שאמירותיו של הרב הראשי, הנובעות מתפקידו כרב ראשי, נתונות לביקורת כנציב. הנציבות עוסקת, על דרך הכלל, בתלונות שעניינן הפרת כללי האתיקה, ושעה שכלל 9(ד) קובע שאיסורים שבכללים אלו לא יחולו על הרב הראשי, יכול שנשמט הבסיס החוקי לבחינת אמירותיו של הרב יוסף, ככל כאמור שהן נובעות מתפקידו כרב ראשי.

34. החלטה ברוח זו כבר ניתנה על ידי הנציב הקודם כב' השופט (בדימוס) א' שהם (מספרנו 764/22), שם נקבע:

"סבורני, כי כב' הדיין נזהר מאוד בהתבטאויותיו, ופעם אחר פעם סייג את דבריו תוך שהבהיר כי כוונתו נוגעת, בעיקר, לשאלת מינויים של רבני שכונות או רבני עיר,

נושא שללא ספק מצוי במסגרת תפקידו כרב ראשי, גם אם הוא התייחס, בצורה כזו או אחרת, לנושא פסקת ההתגברות ולצורך בתיקון חוק השבות".

35. ער אני כמובן גם להחלטות אחרות של קודמיי בתפקיד - לרבות כב' הנציב שהם – ולהלן אידרש להן.

36. בכל הנוגע לאמירות בנושאים השנויים במחלוקת של נושא משרה שיפוטית, נכתב על ידי הנציבות בעבר, כי את דעותיו בסוגיות שאינן משפטיות, השנויות במחלוקת, על כל דיין ושופט לשמור בד' אמותיו ולא לתת להן דרור בפומבי (החלטות הנציבות מס' 310/25 ו- 160/25). לא אחת נמצאו תלונות מוצדקות על דיינים אשר התבטאו בנושאים בעלי נופך וגוון פוליטי (ראה לעניין זה, החלטות 16/20 ו- 445/20).

37. התבטאות בעלת גוון פוליטי פוגעת במילוי תפקידו של כל גורם שיפוטי וביכולתו לדון ולהכריע בעניינים שניתן לראותם כקשורים לנושאים שבמחלוקת ובאמון הציבור בבתי הדין ובבתי המשפט. התבטאות כזו אינה מתיישבת עם הניטרליות שבה מחויב דיין לבצע את תפקידו השיפוטי ועם חובתו להימנע מלהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית, ולהימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של דיין או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט הרבני, בהתאם לכללי האתיקה לדיינים.

38. על ההתנהלות המצופה מגורם שיפוטי נאמר לא אחת, כי הוא: "... נדרש לרמה אישית, מקצועית, מוסרית וערכית גבוהה ביותר... הוא נדרש לגלם באישיותו מזיגה בין סגולות אישיות, כישורים מקצועיים, אחריות, תבונה ושיקול דעת אשר ינחוהו בבחינת מצפן פנימי... תנאי מוקדם והכרחי ליכולתו של השופט לשמש ככהונתו הוא אמון הציבור, אשר יכיר בסמכותו לשפוט ויקבל את הכרעותיו כמחייבות..." ע"מ 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט ואח' נ' עיתון דה מרקר באמצעות עיתון הארץ בע"מ [פורסם במאגר נבו].

39. עוד ראוי להביא מדברי הנציב לשעבר, כב' השופט (בדימוס) אליעזר גולדברג, בבג"ץ צבן:

"...הבחנה זו בין שני התפקידים היא שמציבה סייג למעורבות הפוליטית של הדיין. דיין (כמוהו שופט), המערב עצמו בחיים הפוליטיים, לא רק שהוא פוגע בדימוי של מערכת השיפוט בעיני הציבור כמערכת בלתי תלויה, אלא שהוא גם פוגע בעקרון היסוד של הפרדת הרשויות בין הרשות השופטת ליתר רשויות המדינה".

"והוא הדין בכל פעילות שניחוח פוליטי או מפלגתי נכרך בה ואשר מצויה במחלוקת ציבורית".

ואולם, דברים אלו של כב' הנציב גולדברג נאמרו בקשר לבירור תלונה שעניינה היה מעורבות פוליטית של דיין ולא לאמירותיו הנובעות מתפקידו כרב ראשי.

40. ברור הוא, וכך נקבע בעבר, כי אין דינו של דיין או שופט רגילים כדינם של מי שעומדים בראש המערכת, ואכן כך קבעה הנציבות בתלונה מס' 16/22, כי למי שעומד בראש המערכת השיפוטית נתונה הסמכות להביע דעתו על מגמה שלשיטתו אינה ראויה ועלולה לפגוע במערכת, אף אם נושא זה שנוי במחלוקת ציבורית. ברוח זו, נדחתה על הסף תלונה שהוגשה לנציב בעניינו של נשיא בית הדין הרבני הגדול, בנוגע לדברים שהשמיע נגד מתווה הגיור שקודם באותה עת. הובהר כי אין להשוות בין שופט המביע דעתו האישית בעניין שנוי במחלוקת ציבורית, לבין מי שבתוקף תפקידו כראש המערכת רואה עצמו מחויב להגן עליה. ובלשון ההחלטה:

"על נשיא בית הדין הרבני הגדול מוטל תפקיד כפול. הוא אחראי, בין היתר, להנחות הלכתית את מערך הגיור, "וכל גיור במדינת ישראל, לפי חוקי המדינה היום, מצריך את אישורו"; ובתוקף תפקידו כנשיא בית הדין הרבני הגדול – וכלשונו של השופט (כתוארו אז), א' רובינשטיין – הוא משמש גם: "מנהיגה הציבורי של המערכת, מייצגה ודוברה בפני הרשות המחוקקת והמבצעת וכן אמון על הגנת עצמאותה השיפוטית" (בג"ץ 4703/14 שרון נ' נשיא בית המשפט העליון (30.11.2014), והוא מוסמך לפנות בכתב או בעל פה ולהביע את דעתו בנושאים הנתונים תחת אחריותו".

(מספרנו: 16/22)

41. כך גם, בהחלטה שניתנה בתלונה שהוגשה כנגד נשיאת בית המשפט העליון, ציין הנציב הקודם, כב' השופט (בדימוס) א' שהם, כי המקרה נבדל מההחלטה שניתנה בעניין התבטאויות הרב יצחק יוסף, הראשון לציון ונשיא מועצת הרבנות הראשית, אשר כיהן אמנם כדיין אך לא עמד בראש מערכת בתי הדין הרבניים. למעשה, "קיים חופש פעולה נרחב יותר, במסגרת התבטאויותיו או התכתבויותיו של נשיא בית הדין הרבני הגדול, המקביל לנשיא בית המשפט העליון". בנסיבות אלו, דחה הנציב שהם את התלונה כנגד נשיאת בית המשפט העליון (מספרנו 42/23) וקבע כי היא "פעלה מתוקף תפקידה, כמי שעומדת בראש מערכת בתי המשפט, על מנת להגן על המערכת מפני כל ניסיון לפגוע בעצמאותה וביכולתם של השופטים, הנמנים על מערכת זו, למלא נאמנה את תפקידם כמשרתי הציבור".

42. אקדים מסקנה לדיון ואקבע כי לאחר עיון בדבריו של הרב יוסף כמכלול, דומה שבכל הקשור לנושא הראשון, לא ניתן לקבל את הטענה, כי האמירות חוסות תחת סעיף 9(ד) לכללי האתיקה לדיינים, שכן מדובר בנושאים שאינם "נובעים מכהונתו כרב ראשי". בעוד שבכל הקשור לנושא השני, ניתן לקבל את הדברים. להלן אפרט דבריי:

43. השאלה המתעוררת היא כיצד יש להגדיר את ההתבטאויות מושא התלונה, והאם הן חוסות תחת החריג הקבוע בסעיף 9(ד) לכללי האתיקה לדיינים, הקובע כי: "האיסורים שעל פי כללים אלה לא יחולו על פעילות או מעשים של דין שהוא רב ראשי לישראל או רב עיר, הנובעים מכהונתו כרב ראשי לישראל או כרב עיר".

44. חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב–2002, מסמיך את הנציב לברר האם התנהלותו של שופט או דין הייתה בניגוד לדין או לכללי האתיקה, או שמא היא עולה כדי התנהגות בלתי הולמת. לפיכך, כאשר נטען כי מעשה מסוים מוחרג מתחולת כללי האתיקה מכוח סעיף 9(ד) לכללי האתיקה, מדובר בשאלה המצויה בלב מלאכתו של הנציב, קרי, קביעת היקף תחולתם של כללי האתיקה על נסיבותיו הקונקרטיות של המקרה.

45. על מנת להגדיר אלו מעשים או אמירות נובעים מתפקיד הרב הראשי יש לחזור לחוק הרבנות הראשית, אשר בסעיף 2 לו מגדיר את תפקידי מועצת הרבנות הראשית וממילא גם את תפקיד הרב הראשי, וכדלהלן:

מתן תשובות וחוות דעת בענייני הלכה לשואלים בעצתה.

פעולות לקירוב הציבור לערכי תורה ומצוות.

מתן תעודות הכשר.

מתן כשירות לכהן כדיין לפי חוק הדיינים.

מתן כשירות לכהן כרב עיר.

מתן כשירות לכהן כרב רושם נישואין ומינוי רושמי נישואין.

ביצוע כל פעולה הדרושה לביצוע תפקידה על פי דין.

חוק נוסף המגדיר את סמכויותיה של הרבנות הראשית הוא החוק לשירותי הדת היהודיים (סע' 6א שם).

46. בתשובתו טען ראש הלשכה כי פעולותיו ואמירותיו של הרב יוסף היו, בין היתר, גם במסגרת סמכויות מועצת הרבנות הראשית לחוות דעתה בענייני הלכה וגם בגדר פעולות לקירוב הלבבות לערכי תורה ומצוות. סבורני, ובכל הכבוד הראוי, כי אמירותיו של כב' הרב יוסף בשני הנושאים מושא התלונות אינן במסגרת תפקידו כ"מתן חוות דעת בענייני הלכה...." וגם אינן במסגרת תפקידו ל"קירוב לבבות לערכי תורה ומצוות".

47. אשר למתן חוות דעת בענייני הלכה, הודגש שם כי המדובר באלו "השואלים לעצתה..." ולא כך הוא בכל הקשור לחילול השבת הנטען של שופטי בג"ץ, מושא הנושא הראשון לעיל. בוודאי ובוודאי שאין בדברים הקשים שנאמרו "מתנהגים בהפקרות בכל מה שקשור למסורת היהודית", "השופטים החצופים האלה", "בג"ץ אויב היהדות", וכן האשמתם בשנאת יהודים אורתודוקסים או התייחסות לשופטים "שקוראים לעצמם דתיים", משום קירוב לבבות לערכי תורה ומצוות. הדברים פשוטים, ואין להאריך בהם, ודי אם אציין את שנאמר "דרכי דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג' ז'). למרבה הצער, ובדחילו ורחימו, ארשה לעצמי לומר שאין כאן לא "דרכי נועם" ולא "נתיבות שלום". עוד אוסיף את שנאמר בתלמוד הבבלי "נועם- אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה..." (סנהדרין כ"ג).

48. אולם ובכל הקשור למתן תעודות הכשר, מתן כשירות לכהן כדיון, מתן כשירות לכהן כרב עיר וכרב רושם נישואין, בוודאי שהדברים נובעים מתפקידו של הרב יוסף כרב ראשי וממילא יחול הסייג הקבוע בכלל 9(ד) הנ"ל. ודוק: אין באמור משום סתירה לחוק הדיינים, כדברי המתלונן, כי אם פרשנות העולה בקנה אחד עם החוק ועם הפרשנות המתבקשת על רקע התכלית הנובעת מתפקידו הדואלי כרב הראשי וכנשיא בתי הדין הרבניים.

49. אבהיר, את המובן מאליו, כי גם על ביקורת זו להיות מכבדת, להתייחס לגופו של עניין ולא לגופו של אדם. גם אם הרב הראשי ונשיא בית הדין הרבני הגדול רשאי להביע עמדות הלכתיות וערכיות, וגם אם ברצונו להביע את כאבו, עליו לעשות זאת בדרך ראויה, תוך שימוש בביטויים שאינם מבזים את כבוד המוסדות השיפוטניים או את כבוד האדם באשר הוא אדם. אולם וכאמור בכל הקשור לדברים הנובעים מכהונתו של הרב יוסף כרב ראשי, קצרה ידה של הנציבות.

50. איני מתעלם מכך שחלק מההתבטאויות בנושא זה, כללו לדאבוני גם השתלחות בשופטים באופן אישי, כגון האשמתם בשנאת יהודים אורתודוקסים או התייחסות לשופטים "שקוראים לעצמם דתיים", ואולם, לטעמי לא הנציבות היא הכתובת לכך ויש בידי המתלונן אמצעים אחרים, ככל שברצונו בכך להביא להפעלת סמכות השר כקבוע בסעיפים 16א ו 21 לחוק הדיינים (וזאת על אף הספק שהטלתי בכך לעיל). אשר לסמכות הנציבות לדון בפן האתי של דברי הרב יוסף "הנובעים מכהונתו כרב ראשי" ואשר להחלת כללי אתיקה על רבנים ראשיים, יכול ועל המחוקק יהיה להידרש לכך.

51. ער אני, כאמור, להחלטת קודמות של הנציבות, אשר צוטטו לעיל, כמו גם למה שנאמר בבג"ץ צבן נ' השר לענייני דתות (המצוין לעיל) ולהחלטת השופט ג' ובראן תב"כ 26/20 התנועה

למען איכות השלטון בישראל נ' נשיא בית הדין הרבני הגדול והרב הראשי הספרדי (נבו 3.3.2015) אלא ששם דובר היה על מעורבות אקטיבית בעניינים פוליטיים ושם נאמר (כך למשל בהחלטת כב' השופט ג'ובראן) כי החלטה זו דנה בגדר תחולתו של האיסור על עובדי מדינה לקחת חלק בתעמולת בחירות גם על דיינים ורבנים ראשיים.

52. כמו כן ער אני לכך שקודמי בתפקיד הנציב שהם בהחלטה 445/20 שעסקה אף היא בהתבטאויות של הרב הראשי הקודם בעניין הבחינות לנשים, מצא את התלונה כמוצדקת. לעניות דעתי באותה החלטה לא נעשתה האבחנה בין מעשים ופעולות הנובעים מתפקידו כרב ראשי לבין אלו שאינם נובעים מתפקידו כרב ראשי. אבחנה זו, כך לטעמי, נדרשת היא, וזאת כעולה מלשונו של כלל 9(ד) הנ"ל ואף מהחלטתו הקודמת של כב' הנציב שהם בתלונה 764/22 (שצוטטה לעיל), ואשר בה קבע מפורשות כי מדובר ב"נושא שללא ספק מצוי במסגרת תפקידו כרב ראשי..."

53. החלטתי זו, שעושה את האבחנה האמורה, אכן אינה עולה בקנה אחד עם ההחלטה בתלונה 445/20, אולם וכידוע החלטות הנציב אינן מהוות "תקדים מחייב" ורשאי אני לסטות, גם אם במשורה, מהחלטת נציב קודמת.

54. אשוב לאבחנה שבין הנושא הראשון לבין הנושא השני. בכל הנוגע לנושא הראשון, כלל התבטאויות הרב יוסף כנגד שופטי בג"ץ שדנו בעניין זכות המחאה בשבת (בג"ץ 78622-03-26), עסקו בנושאים שאינם מצויים בליבת תפקידו של הרב הראשי כמפורט לעיל. נוכח הביטויים החריפים שנאמרו, כגון: "רומסים את התורה הקדושה", "מתנהגים בהפקרות בכל מה שקשור למסורת היהודית", "השופטים החצופים האלה", "בג"ץ אויב היהדות", אשר כוונו לגופם של שופטי בית המשפט העליון, אין מנוס מלקבוע כי אמירות אלו חורגות באופן משמעותי מביקורת לגיטימית ומקובלת, ואינן עולות בקנה אחד עם השיח הממלכתי המצופה מנושא משרה שיפוטית בכירה. גם אם לביטויים אלו ישנם הקשרים הלכתיים, השימוש בהם באופן פומבי ובוטה עלול לפגוע קשות באמון הציבור הן במערכת בתי המשפט והן במערכת בתי הדין הרבניים. שימוש בביטויים כה חריפים ומתלהמים, במיוחד בהקשר שלא נמצא בליבת התפקיד, אינו הולם את מעמדו של ראש המערכת ואינו חוסה תחת החריג שבסעיף 9(ד) לכללי האתיקה. לפיכך, התלונה בכל הנוגע לאמירות הרב יוסף בהקשר לנושא הראשון נמצאה מוצדקת במלואה.

55. אשר לנושא השני, שעניינו בהתבטאויות הרב יוסף כנגד שופטי בג"ץ שחייבו את הרבנות לאפשר לנשים לגשת למבחני הרבנות (בג"ץ 2688/19), בעניין זה, התייחסותו של הרב יוסף

לנושא בחינות ההסמכה לרבנות מצויה בליבת תפקידיו כרב ראשי. מדובר ביישום ישיר של סמכויותיו הסטטוטוריות לפי סעיפים 2(4) ו-2(5) לחוק הרבנות הראשית, המפקידים בידי המועצה את הסמכות הבלעדית לעריכת מבחני הסמכה כל שהם.

56. זאת ועוד, מאחר שניתן לפרש את הדברים כי רק מי שראוי הלכתית יקבל תעודה, הרי שאמירות אלו בוודאי שראויות לחסות תחת כלל 9(ד) לכללי האתיקה. הגנה על ליבת תפקידיו של הרב הראשי, ובכלל זה קביעת אמות מידה הלכתיות להסמכה לרבנות או לקבלת תעודות כלשהן של מבחני הרבנות, נחשבת לפעולה הנובעת מכהונתו. מדיניות הנציבות כבר הכירה בעבר בכך שלמי שעומד בראש המערכת עומד חופש פעולה נרחב יותר בהתבטאויות המצויות בתחום אחריותו המקצועי הישיר, כפי שנקבע בהחלטה 764/22 המצוינת לעיל. לפיכך, בנקודה זו, ידיה של הנציבות כבולות, מכוח הסייג האמור המגן על עצמאותו ההלכתית של הרב יוסף בביצוע תפקידיו כרב ראשי.

57. לפני סיום, אבקש לחזור לדברי הרב יוסף עצמו במספר הזדמנויות בתקופה האחרונה, כאמור בתגובתו, שם ציין, כי "על כולנו להקפיד על שיח ציבורי ענייני ומכבד, לצד הצורך בהבעת העמדות והדעות בעניינים השונים בעם, אף באלה המצויים במחלוקת, יש להקפיד על כך שהשיח הציבורי יהיה ענייני ומכבד, לא מתלהם ולא פוגעני...."

"ואידך זיל גמור"

58. עוד אבקש להפנות לדברים המכוננים במסכת אבות, פרק א' משנה י"ב ויפים לענייננו:

"...הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרן: אוהב שלום, ורודף שלום, אוהב את הבריות, ומקרבן לתורה".

59. סוף דבר, שהתלונה על התבטאויות הרב יוסף כנגד שופטי בג"ץ שנתנו החלטות בשבת במסגרת בג"ץ 78622-03-06 (להלן: "הנושא הראשון"), נמצאת מוצדקת והתלונה על התבטאויות הרב יוסף כנגד שופטי בג"ץ שחייבו את הרבנות לאפשר לנשים לגשת למבחני הרבנות במסגרת בג"ץ 2688/19 (להלן: "הנושא השני") נדחת.

 אשר קולה
 נציב תלונות הציבור על שופטים

המתלוננות

העתק:

כב' הרב דוד יוסף, נשיא בית הדין הרבני הגדול, ירושלים
כב' הרב אייל יוסף, מנהל בתי הדין הרבניים
חה"כ יריב לוין, השר לענייני דתות.